Judikatūras krājums

ĢENERĀLADVOKĀTES JULIANAS KOKOTES [*JULIANE KOKOTT*]
SECINĀJUMI,
sniegti 2021. gada 15. jūlijā [1]

Lieta C-181/20

VYSOČINA WIND a.s.
pret
Čehijas Republiku

(*Nejvyšší soud* (Augstākā tiesa, Čehijas Republika) lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu)

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu – Direktīva 2012/19/ES – Atkritumi – Elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumi – Fotoelementu paneļu savākšanas, apstrādes, reģenerācijas un apglabāšanas videi nekaitīgā veidā izmaksas – Ražotāja atbildība – Direktīvas nepareiza transponēšana – Dalībvalsts atbildība – Princips "piesārņotājs maksā" – Atpakaļejoša spēka aizliegums

I. Ievads

1. Pamatlietā *Vysočina Wind* prasa Čehijas valstij atlīdzināt zaudējumus, jo tā ir nepareizi transponējusi Direktīvā 2012/19/ES [2] paredzēto principa "piesārņotājs maksā" konkretizāciju attiecībā uz fotoelementu paneļiem.

2. Atbildības uzņemšanās prasība saskaņā ar Savienības tiesībām balstās uz spriedumu *Francovich* [3], un tās priekšnoteikums citastarp ir tāds, ka ir jāpastāv būtiskam Savienības tiesību pārkāpumam [4]. Tā varētu būt saistīta ar nepareizu Direktīvas 2012/19 transponēšanu, taču izslēdzama, ja attiecīgais šīs direktīvas regulējums būtu pretrunā augstāka ranga Savienības tiesībām, it īpaši atpakaļejoša spēka aizlieguma principam.

3. Čehijas Republika pauž šaubas par 2012. gadā publicētās Direktīvas 2012/19 saderību ar Savienības tiesībām, ciktāl tajā ir paredzēts, ka fotoelementu paneļu ražotāji sedz visu to paneļu likvidēšanas izmaksas, kurus tie jau ir laiduši tirgū kopš 2005. gada 13. augusta. Tādēļ šī dalībvalsts noteica regulējumu, ar kuru minēto izmaksu segšanas pienākums tiek uzlikts moduļu

[1] Oriģinālvaloda – vācu.

[2] Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (2012. gada 4. jūlijs) par elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumiem (OV 2012, L 197, 38. lpp.).

[3] Spriedums, 1991. gada 19. novembris, *Francovich* u.c. (C-6/90 un C-9/90, EU:C:1991:428).

[4] Skat. spriedumus, 1996. gada 5. marts, *Brasserie du pêcheur* un *Factortame* (C-46/93 un C-48/93, EU:C:1996:79, 51. punkts); 2010. gada 26. janvāris, *Transportes Urbanos y Servicios Generales* (C-118/08, EU:C:2010:39, 30. punkts), un 2021. gada 25. marts, *Balgarska Narodna Banka* (C-501/18, EU:C:2021:249, 113. punkts).

lietotājiem gadījumā, ja moduļi ir laisti tirgū pirms 2013. gada 1. janvāra. *Vysočina Wind* apsaimnieko saules elektrostaciju, un saskaņā ar šo regulējumu tai bija jāsedz izdevumi, kurus tā tagad prasa atlīdzināt.

4. Tādēļ ir jānoskaidro, kādā mērā ražotāja atbildības ieviešana attiecībā uz fotoelementu paneļiem ir saderīga ar atpakaļejoša spēka aizlieguma principu.

II. Atbilstošās tiesību normas

A. Savienības tiesību normas par elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumu likvidēšanu

1. Direktīva 2012/19

5. Direktīvas 2012/19 1. pantā tās priekšmets ir definēts šādi:

"Atbilstīgi [Atkritumu direktīvas[5]] 1. un 4. pantam šajā direktīvā ir paredzēti pasākumi, lai aizsargātu vidi un cilvēku veselību, novēršot vai samazinot elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumu (EEIA) rašanās un apsaimniekošanas negatīvo ietekmi, palīdzot mazināt resursu izmantošanas vispārējo ietekmi un veicinot šādas resursu izmantošanas efektivitāti, kas tādējādi veicina ilgtspējīgu attīstību."

6. Direktīvas 2012/19 piemērošanas joma izriet it īpaši no tās 2. panta 1. punkta:

"Šo direktīvu elektriskajām un elektroniskajām iekārtām (EEI) piemēro šādi:

a) no 2012. gada 13. augusta līdz 2018. gada 14. augustam (pārejas laiks), ņemot vērā 3. punktu, tām EEI, kuras pieder I pielikumā norādītajām kategorijām. Šīs direktīvas II pielikumā ietverts indikatīvs to EEI saraksts, kuras pieder I pielikumā norādītajām kategorijām;

b) no 2018. gada 15. augusta, ņemot vērā 3. un 4. punktu, visām EEI. Visas EEI klasificē III pielikumā norādītajās kategorijās. Šīs direktīvas IV pielikumā ietverts indikatīvs to EEI saraksts, kuras pieder III pielikumā norādītajām kategorijām."

7. Direktīvas 2012/19 3. panta 1. punktā ir definēti dažādi jēdzieni:

"Šajā direktīvā piemēro šādas definīcijas:

a) "elektriskās un elektroniskās iekārtas" jeb "EEI" ir iekārtas, kuru pienācīga darbība ir atkarīga no elektriskās strāvas vai elektromagnētiskā lauka, kā arī iekārtas šādas strāvas un lauka ģenerēšanai, pārsūtīšanai un mērīšanai, un kuras paredzētas lietošanai, nominālajam spriegumam nepārsniedzot 1000 voltus, ja tā ir maiņstrāva, un 1500 voltus, ja tā ir līdzstrāva;

[..]

[5] Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2008/98/EK (2008. gada 19. novembris) par atkritumiem un par dažu direktīvu atcelšanu (OV 2008, L 312, 3. lpp.).

e) “elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumi” jeb “EEIA” ir elektriskas un elektroniskas iekārtas, kas ir atkritumi [Atkritumu direktīvas] 3. panta 1. punkta nozīmē, ietverot visas sastāvdaļas, detaļu blokus un palīgmateriālus, kas ir izstrādājuma daļa brīdī, kad no tā atbrīvojas.”

8. Direktīvas 2012/19 I pielikumā ir uzskaitītas EEI kategorijas, uz kurām attiecas šī direktīva tās 2. panta 1. punkta a) apakšpunktā noteiktajā pārejas laikā. Šā pielikuma 4. punktā ir minētas patērētāju iekārtas un fotoelementu paneļi.

9. Turklāt fotoelementu paneļi ir minēti Direktīvas 2012/19 II pielikumā ietvertā to EEI indikatīvā saraksta 4. punktā, kuras pieder pie I pielikumā uzskaitītajām kategorijām.

10. Direktīvas 2012/19 13. panta 1. punkts regulē ražotāja atbildību par komerciālai lietošanai paredzētu iekārtu likvidēšanas izmaksām:

“Dalībvalstis nodrošina, ka ražotāji nodrošina finansējumu EEIA savākšanai, apstrādei, reģenerācijai un apglabāšanai videi nekaitīgā veidā attiecībā uz izstrādājumiem, kuru lietotāji nav privātas mājsaimniecības un kuri tirgū laisti pēc 2005. gada 13. augusta.

Aizstājot iepriekš radušos atkritumus ar jauniem līdzvērtīgiem izstrādājumiem vai ar jauniem izstrādājumiem, kuri pilda to pašu funkciju, šo izstrādājumu ražotāji paredz šādu izmaksu finansējumu. Dalībvalstis kā alternatīvu var noteikt pilnīgu vai daļēju atbildību par šo finansējumu arī lietotājiem, kas nav privātas mājsaimniecības.

Citu iepriekš radušos atkritumu gadījumā izmaksu finansējumu veic lietotāji, kas nav privātas mājsaimniecības.”

11. Turklāt saskaņā ar Direktīvas 2012/19 12. panta 4. punktu ir jāuzskata, ka “izstrādājumi, kuri laisti tirgū 2005. gada 13. augustā vai pirms minētās dienas”, ir “iepriekš radušies atkritumi”.

12. Tāds pats regulējums bija paredzēts jau Direktīvas 2002/96/EK par elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumiem[6] 9. panta 1. punktā un 8. panta 3. punktā. Tomēr iepriekšējā direktīva vēl neattiecās uz fotoelementu paneļiem. Tie ir minēti tikai Direktīvā 2012/19.

13. Ražotāja atbildība ir norādīta Direktīvas 2012/19 23. apsvērumā:

“[..] Lai ražotāja atbildības princips darbotos maksimāli efektīvi, katrs ražotājs atbild par ražotās produkcijas atkritumu apsaimniekošanas finansējumu. Ražotājam ir izvēles iespēja, lai, individuāli vai pievienojoties kādai kopsistēmai, pildītu šīs saistības. Katrs ražotājs, laižot tirgū kādu izstrādājumu, sniedz finanšu galvojumu, lai novērstu sabiedrības vai pārējo ražotāju izmaksas sakarā ar EEIA apsaimniekošanu attiecībā uz “pamestajiem izstrādājumiem”. Atbildība par iepriekš radušos atkritumu apsaimniekošanas finansēšanu atbilstīgi būtu jādala esošajiem ražotājiem kolektīvās finansējuma sistēmās, kurās visi ražotāji, kas darbojas tirgū, kad rodas izmaksas, veic proporcionālas iemaksas. No kolektīvajām finansējuma sistēmām nav jāizslēdz “nišas izstrādājumu” un mazu apjomu ražotāji, importētāji un jaunpienācēji tirgū. Kolektīvas sistēmas varētu paredzēt diferencētu maksu atkarībā no tā, cik viegli ir pārstrādāt produktus un vērtīgas otrreizējās izejvielas, ko tie satur. Attiecībā uz tādām iekārtām, kam ir ilgs aprites cikls

[6] Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva (2003. gada 27. janvāris) (OV 2003, L 37, 24. lpp.), kurā grozījumi izdarīti ar Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2003/108/EK (2003. gada 8. decembris) (OV 2003, L 345, 106. lpp.).

un kas tagad ir iekļautas šīs direktīvas darbības jomā, piemēram, fotoelementu paneļiem, cik vien iespējams būtu jāizmanto esošās savākšanas un reģenerācijas struktūras ar nosacījumu, ka tās atbilst šajā direktīvā paredzētajām prasībām."

14. Direktīva 2012/19 tika publicēta 2012. gada 24. jūlijā, un saskaņā ar tās 24. panta 1. punktu tā bija jātransponē ne vēlāk kā līdz 2014. gada 14. februārim.

2. Atkritumu direktīva

15. Turklāt ir jānorāda uz Atkritumu direktīvas noteikumiem, kas attiecīgi piemērojami atbildībai par atkritumiem.

16. Atkritumu direktīvu 75/442[7] 15. pantā (tajā sākotnēji 11. pantā) un 2006/12[8] 15. pantā attiecīgi bija noteikts šādi:

"Saskaņā ar "piesārņotājs maksā" principu atkritumu apglabāšanas izmaksas sedz:

[..] īpašnieks, kura atkritumus savāc atkritumu savācējs vai 9. pantā minētais uzņēmums, un/vai

[..] iepriekšējie īpašnieki vai to produktu ražotāji, no kuriem radušies atkritumi."

17. Tagad piemērojamās Atkritumu direktīvas 2008/98 14. pantā ir paredzēts līdzīgs regulējums:

"1. Saskaņā ar principu, ka piesārņotājs maksā, atkritumu apsaimniekošanas izmaksas sedz sākotnējais atkritumu radītājs, pašreizējais atkritumu īpašnieks vai iepriekšējais atkritumu īpašnieks.

2. Dalībvalstis var pieņemt lēmumu, ka atkritumu apsaimniekošanas izmaksas pilnībā vai daļēji jāsedz tā produkta ražotājam, no kā šie atkritumi radušies, un ka šīs izmaksas daļēji var segt tāda produkta izplatītāji."

B. Čehijas tiesības

18. Čehijas Republika ir izpildījusi savu no sākotnējās Direktīvas 2002/96 izrietošo transponēšanas pienākumu, pieņemot Likumu par atkritumiem. 2012. gada 30. maijā, vēl pirms Direktīvas 2012/19 pieņemšanas, šajā likumā tika iekļauts jauns 37.p pants, kas paredzēja noteikumu par fotoelementu paneļu atkritumu apsaimniekošanas finansēšanu. Saskaņā ar šo noteikumu pienākums finansēt līdz 2013. gada 1. janvārim tirgū laisto fotoelementu paneļu atkritumu apsaimniekošanu gulstas uz saules elektrostacijas apsaimniekotāju un tiek pildīts, veicot iemaksas kopīgas atkritumu pārstrādes finansēšanai. Šajā nolūkā tika paredzēts saules elektrostacijas apsaimniekotāju pienākums ne vēlāk kā līdz 2013. gada 30. jūnijam noslēgt līgumus ar subjektu, kas organizē kolektīvās finansēšanas sistēmu, veicot to tā, lai šis finansējums tiktu nodrošināts ne vēlāk kā no 2019. gada 1. janvāra. Attiecībā uz fotoelementu paneļiem, kas laisti tirgū pēc 2013. gada 1. janvāra, šim pienākumam ir pakļauti to ražotāji.

[7] Padomes Direktīva 75/442/EEK (1975. gada 15. jūlijs) par atkritumiem (OV 1975, L 194, 47. lpp.), kurā grozījumi izdarīti ar Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (EK) Nr. 1882/2003 (2003. gada 29. septembris) (OV 2003, L 284, 1. lpp.).

[8] Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2006/12/EK (2006. gada 5. aprīlis) par atkritumiem (OV 2006, L 114, 9. lpp.).

III. Faktiskie apstākļi un lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu

19. *Vysočina Wind* apsaimnieko saules elektrostaciju *Vranovská ves II*. Šī spēkstacija tika nodota ekspluatācijā 2009. gadā, un tajā tiek izmantoti fotoelementu paneļi, kas laisti tirgū pēc 2005. gada 13. augusta. Tādēļ pēc Čehijas Likuma par atkritumiem jaunā 37.p panta ieviešanas *Vysočina Wind* noslēdza līgumus ar atbilstīgiem subjektiem, uz kuru pamata tā 2015. un 2016. gadā trijos daļējos maksājumos veica iemaksu fotoelementu paneļu radīto elektrisko iekārtu atkritumu turpmākai pārstrādei kopumā 1 613 773,24 CZK (aptuveni 65 000 EUR) apmērā.

20. *Vysočina Wind* cēla pret Čehijas Republiku vērstu prasību par šīs summas atlīdzināšanu. Valsts tiesās tā pauda uzskatu, ka Čehijas Republika ir nepareizi transponējusi Direktīvu 2012/19. Tā uzskatīja, ka saskaņā ar 13. pantu pienākums finansēt tādu fotoelementu paneļu atkritumu likvidēšanu, kas laisti tirgū pēc 2005. gada 13. augusta, ir to ražotājam, nevis lietotājam. Līdz ar to *Vysočina Wind* ir nodarīti zaudējumi, jo saskaņā ar joprojām spēkā esošā Likuma par atkritumiem 37.p pantu tai pat pēc 2014. gada 14. februāra (transponēšanas termiņa beigām) ir jāveic pārstrādes iemaksa, kas saskaņā ar Savienības tiesībām ir jāsedz ražotājam.

21. Čehijas Republika iebilda, ka pretēji Direktīvas 2012/19 tekstam ražotāju pienākums finansēt atkritumu likvidēšanu var attiekties tikai uz fotoelementu paneļiem, kas laisti apritē pēc transponēšanas termiņa beigām, jo saistību uzlikšana ar atpakaļejošu spēku ir prettiesisks atpakaļejoša spēka aizlieguma principa un līdz ar to – arī vispārējo tiesiskās paļāvības aizsardzības un tiesiskās drošības principu pārkāpums. Turklāt tā arī iebilda, ka daudzi ražotāji, kuri laikposmā no 2005. līdz 2013. gadam ir laiduši tirgū fotoelementu paneļus, vairs vispār nepastāv un līdz ar to tiem nav iespējams uzlikt atkritumu apsaimniekošanas finansējuma pienākumu.

22. *Vysočina Wind* prasība tika apmierināta divās instancēs. Patlaban lieta tiek izskatīta *Nejvyšší soud* (Augstākā tiesa, Čehijas Republika), kura uzdod Tiesai šādus jautājumus:

1) Vai [Direktīvas 2012/19] 13. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka tas liedz dalībvalstij noteikt pienākumu finansēt tādu fotoelementu paneļu EEIA savākšanu, apstrādi, reģenerāciju un apglabāšanu videi nekaitīgā veidā, kuri tika laisti tirgū pirms 2013. gada 1. janvāra, nevis to ražotājiem, bet lietotājiem?

2) Ja atbilde uz pirmo jautājumu ir apstiprinoša, vai, vērtējot dalībvalsts atbildības par zaudējumiem, kas tika nodarīti indivīdam Savienības tiesību aktu pārkāpuma rezultātā, priekšnoteikumus, ir nozīme apstāklim, kāds ir pamatlietā, ka dalībvalsts pati ir noteikusi fotoelementu paneļu atkritumu finansēšanas noteikumus, pirms tika pieņemta direktīva, saskaņā ar kuru uz fotoelementu paneļiem attiecās Savienības tiesību akti un ražotājiem tika noteikts pienākums finansēt ar to saistītās izmaksas, turklāt arī attiecībā uz tiem paneļiem, kuri tika laisti tirgū, pirms beidzās direktīvas transponēšanas termiņš (kā arī pirms paša noregulējuma pieņemšanas Savienības tiesību līmenī)?

23. *Vysočina Wind*, Čehijas Republika, Vācijas Federatīvā Republika un Eiropas Komisija rakstveidā pauda savu nostāju saskaņā ar statūtu 23. pantu. Turklāt pēc Tiesas lūguma rakstveida atzinumus iesniedza Eiropas Parlaments un Eiropas Savienības Padome. No procesa mutvārdu daļas Tiesa atteicās.

IV. Juridiskā analīze

24. Lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu mērķis ir precizēt Savienības tiesību nosacījumus valsts atbildības vērtēšanai. Tādēļ iesniedzējtiesa uzdod jautājumu, vai Direktīvas 2012/19 13. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka tas liedz dalībvalstij noteikt pienākumu finansēt tādu fotoelementu paneļu atkritumu likvidēšanas izmaksas, kuri tika laisti tirgū pirms 2013. gada 1. janvāra, nevis to ražotājiem, bet lietotājiem (šajā sakarā skat. A sadaļu). No valstī notikušās tiesvedības faktiskajiem apstākļiem izriet secinājums, ka tā attiecas tikai uz paneļiem, kas laisti tirgū pēc 2005. gada 13. augusta.

25. Gadījumā, ja dalībvalstis nevar uzlikt šo izmaksu segšanas pienākumu šādu paneļu lietotājiem, Augstākā tiesa turklāt jautā, kāda ietekme uz dalībvalsts atbildību ir faktam, ka dalībvalsts pati ir noteikusi atbildību par atkritumiem, kas rodas no šiem paneļiem, pirms Savienības tiesiskā regulējuma pieņemšanas (skat. B sadaļu).

A. Pirmais jautājums – ražotāja atbildības par fotoelementu paneļiem spēkā stāšanās brīdis

26. Lai atbildētu uz pirmo jautājumu, vispirms norādīšu, ka saskaņā ar Direktīvas 2012/19 13. pantu fotoelementu paneļu, kas laisti tirgū kopš 2005. gada 13. augusta, likvidēšanas izmaksas ir jāsedz ražotājiem (skat. 1. punktu). Pēc tam analizēšu, vai šis tiesiskais regulējums ir saderīgs ar atpakaļejoša spēka aizlieguma principu (skat. 2. punktu).

1. Direktīvas 2012/19 13. panta 1. punkta regulējuma saturs

27. No Direktīvas 2012/19 skaidri izriet, ka fotoelementu paneļu, kas laisti tirgū pēc 2005. gada 13. augusta, likvidēšanas izmaksas nevar pieprasīt segt to lietotājiem. Proti, saskaņā ar 13. panta 1. punktu dalībvalstīm ir jānodrošina, ka EEIA savākšanas, apstrādes, reģenerācijas un apglabāšanas videi nekaitīgā veidā izmaksas attiecībā uz izstrādājumiem, kuru lietotāji nav privātas mājsaimniecības un kuri laisti tirgū pēc minētā laika, *finansē ražotāji*.

28. Saskaņā ar Direktīvu 2012/19 fotoelementu paneļi ir elektriskās un elektroniskās iekārtas.

29. Direktīvas 2012/19 2. panta 1. punkta a) apakšpunkts noteic, ka tā kopš 2012. gada 13. augusta ir piemērojama elektriskajām un elektroniskajām iekārtām, kuras ietilpst I pielikumā uzskaitītajās kategorijās. Šīs kategorijas ir konkretizētas II pielikumā ietvertajā indikatīvajā elektrisko un elektronisko iekārtu sarakstā. Fotoelementu paneļi ir skaidri minēti gan I pielikuma 4. punktā, gan II pielikuma 4. punktā. Tādējādi ir acīmredzams – likumdevējs uzskata, ka šie paneļi ir elektriskās un elektroniskās iekārtas Direktīvas 2012/19 3. panta 1. punkta a) apakšpunktā ietvertās definīcijas izpratnē, un ir vēlējies iekļaut tos direktīvas jaunās redakcijas piemērošanas jomā.

30. Ja fotoelementu paneļu īpašnieki grib atbrīvoties no paneļiem vai viņiem no tiem ir jāatbrīvojas Atkritumu direktīvas 3. panta 1. punkta izpratnē, paneļi kļūst par atkritumiem un līdz ar to ir uzskatāmi par elektrisko un elektronisko *iekārtu atkritumiem* saskaņā ar Direktīvas 2012/19 3. panta 1. punkta e) apakšpunktā ietverto definīciju.

31. Attiecībā uz šādiem moduļiem Direktīvas 2012/19 13. panta 1. punktā ir noteikts, ka to savākšanas, apstrādes, reģenerācijas un apglabāšanas videi nekaitīgā veidā izmaksas ir jāfinansē *ražotājiem*.

32. Direktīva 2012/19 gan tika pieņemta un publicēta tikai 2012. gada jūlijā. Turklāt attiecībā uz fotoelementu paneļiem tā saskaņā ar 2. panta 1. punkta a) apakšpunktu bija spēkā tikai no 2012. gada 13. augusta. Saskaņā ar 24. panta 1. punktu tās transponēšanas termiņš beidzās tikai 2014. gada 14. februārī. Tomēr 13. panta 1. punktā nepārprotami ir noteikts, ka ražotāja atbildība attiecas uz visām iekārtām, kas laistas tirgū pēc 2005. gada 13. augusta. Tādēļ tam ir jābūt spēkā arī attiecībā uz fotoelementu paneļiem. Turklāt Komisija norāda, ka atšķirībā no pārējā regulējuma nepastāv pārejas noteikumi attiecībā uz ražotāja atbildību par fotoelementu paneļiem.

33. Tādēļ it īpaši transponēšanas termiņš un Direktīvas 2012/19 spēkā stāšanās datums var būt izšķiroši, lai noteiktu, no kura brīža fotoelementu paneļu ražotājiem var tikt prasīts segt attiecīgās izmaksas.

34. Komisija skaidro jautājumu par to, vai ražotājiem ir jāsedz tādu paneļu izmaksas, kas ir kļuvuši par atkritumiem pirms minētajiem datumiem. Taču šādi paneļi šajā tiesvedībā netiek aplūkoti, jo *Vysočina Wind* pieprasa atlīdzināt maksājumus, ko tā veikusi gadījumam, ja tās paneļi kļūs par atkritumiem tikai kaut kad nākotnē, proti, pēc transponēšanas termiņa beigām.

35. Attiecībā uz šādiem paneļiem, kas laisti tirgū pēc 2005. gada 13. augusta, bet kļūst par atkritumiem tikai vēlāk, neapstrīdami ir spēkā ražotāja atbildība saskaņā ar Direktīvas 2012/19 13. panta 1. punktu.

36. Ar Direktīvas 2012/19 13. panta 1. punktu nebūtu saderīgi, ja ražotāji tiktu atbrīvoti no atbildības un tā vietā pieprasīts fotoelementu paneļu lietotājiem segt izmaksas, kas saistītas ar to savākšanu, apstrādi, reģenerāciju un apglabāšanu videi nekaitīgā veidā. Jautājums par to, cik lielā mērā izmaksu segšanā var tikt iesaistīti lietotāji, ja ražotāji tās nevar segt, nav šīs tiesvedības priekšmets.

37. Līdz ar to ir jāizdara starpsecinājums, ka saskaņā ar Direktīvas 2012/19 13. panta 1. punktu dalībvalstīm ir jānodrošina, ka elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumu savākšanas, apstrādes, reģenerācijas un apglabāšanas videi nekaitīgā veidā izmaksas attiecībā uz izstrādājumiem, kuru lietotāji nav privātas mājsaimniecības un kuri laisti tirgū pēc 2005. gada 13. augusta, finansē *ražotāji*.

2. Atpakaļejoša spēka aizlieguma princips

38. Tomēr saskaņā ar Čehijas Republikas un Vācijas pausto ražotāja atbildības piemērošana attiecībā uz fotoelementu paneļiem, kas laisti tirgū pēc 2005. gada 13. augusta, taču pirms Direktīvas 2012/19 transponēšanas termiņa beigām, būtu jāuzskata par nepieļaujamu atpakaļejoša spēka piemērošanu.

39. Tādēļ abas šīs dalībvalstis piedāvā Tiesai Direktīvas 2012/19 13. panta 1. punkta šauru interpretāciju. Šai normai nav pretrunā tāds dalībvalsts tiesiskais regulējums, kurš paredz ražotāju atbildību tikai attiecībā uz tādiem fotoelementu paneļiem, kas laisti tirgū jau pēc transponēšanas termiņa beigām.

40. Taču šāds rezultāts būtu *contra legem* un tādēļ nevar tikt sasniegts, interpretējot Direktīvas 2012/19 13. panta 1. punktu [9]. Jo šī norma nepārprotami noteic, ka ražotāja atbildība attiecas uz tirdzniecību pēc 2005. gada 13. augusta. Tādējādi, tā kā šis regulējums nav saderīgs ar atpakaļejoša spēka aizlieguma principu, tas nebūtu spēkā.

41. Lai gan lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu netiek apšaubīta Direktīvas 2012/19 13. panta 1. punkta spēkā esamība, Tiesa pēc savas ierosmes izņēmuma kārtā pārbauda Savienības tiesību normu spēkā esamību, ja tas ir nepieciešams, lai sniegtu iesniedzējtiesai pilnīgu atbildi [10].

a) Ražotāja atbildības atpakaļejošais spēks attiecībā uz fotoelementu paneļiem

42. Judikatūra par atpakaļejošu spēku ir balstīta uz tiesiskās paļāvības aizsardzības un tiesiskās drošības principiem, kas ir daļa no Savienības tiesību sistēmas. Tādēļ gan Savienības iestādēm, gan dalībvalstīm tie jāievēro, īstenojot pilnvaras, ko tām piešķir Savienības direktīvas [11].

43. Tiesiskās drošības princips vispārēji aizliedz Kopienu akta piemērošanas laikā sākumu noteikt pirms tā publicēšanas [12]. Taču Direktīvā 2012/19 nav paredzēts, ka ražotāja atbildība attiecībā uz fotoelementu paneļiem būtu spēkā jau pirms tās publicēšanas 2012. gada 24. jūlijā. Gluži pretēji, dalībvalstīm ir jāīsteno šī prasība par ražotāja atbildību tikai pēc transponēšanas termiņa beigām, proti, 2014. gada 14. februāra. Tādējādi direktīva neprasa, lai ražotāji pirms 2014. gada 14. februāra uzņemtos atbildību par paneļiem, kas kļūst par atkritumiem.

44. Tomēr nosacījums par ražotāja atbildību varēja būt pamatots jau pirms Direktīvas 2012/19 publicēšanas, jo tas attiecas uz fotoelementu paneļiem, kas laisti tirgū kopš 2005. gada 13. augusta, proti, pirms direktīvas publicēšanas, kas notika 2012. gada 24. jūlijā.

45. Tas nenozīmē, ka ar šādu regulējuma veidu noteikti tiek pārkāpti tiesiskās paļāvības aizsardzības un tiesiskās drošības principi. Kā uzsver gan Komisija un Padome, gan Parlaments, jauna tiesību norma drīzāk ir piemērojama tādas situācijas vēlākām sekām, kas radusies iepriekšējās tiesību normas pastāvēšanas laikā (atpakaļejoša saikne) [13]. Proti, tiesiskās paļāvības aizsardzības principa tvērums nevar tikt izvērsts tiktāl, ka vispār būtu aizliegta jauna tiesiskā regulējuma piemērošana tādu situāciju turpmākajām sekām, kuras ir radušās pirms tam [14].

[9] Skat. spriedumus, 2020. gada 1. oktobris, *Entoma* (C-526/19, EU:C:2020:769, 43. punkts), kā arī 2020. gada 17. decembris, *De Masi* un *Varoufakis*/ECB (C-342/19 P, EU:C:2020:1035, 35. un 36. punkts). Saistībā ar formulējumu skat. arī spriedumus, 2005. gada 24. novembris, *Deutsches Milch-Kontor* (C-136/04, EU:C:2005:716, 32. punkts), un 2019. gada 19. decembris, *Puppinck* u.c./Komisija (C-418/18 P, EU:C:2019:1113, 76. punkts).

[10] Spriedumi, 2015. gada 6. oktobris, *Schrems* (C-362/14, EU:C:2015:650, 67. punkts); 2020. gada 16. jūlijs, *Facebook Ireland* un *Schrems* (C-311/18, EU:C:2020:559, 161. punkts), un 2020. gada 17. septembris, *Compagnie des pêches de Saint-Malo* (C-212/19, EU:C:2020:726, 30. punkts).

[11] Spriedumi, 1998. gada 3. decembris, *Belgocodex* (C-381/97, EU:C:1998:589, 26. punkts); 2005. gada 26. aprīlis, "Goed Wonen" (C-376/02, EU:C:2005:251, 32. punkts); 2009. gada 10. septembris, *Plantanol* (C-201/08, EU:C:2009:539, 43. punkts), un 2015. gada 10. decembris, Veloserviss (C-427/14, EU:C:2015:803, 30. punkts).

[12] Spriedumi, 1979. gada 25. janvāris, *Racke* (98/78, EU:C:1979:14, 20. punkts); 2005. gada 26. aprīlis, "Goed Wonen" (C-376/02, EU:C:2005:251, 33. punkts), un 2019. gada 30. aprīlis, Itālija/Padome (zobenzivju zvejas kvotas Vidusjūrā) (C-611/17, EU:C:2019:332, 106. punkts).

[13] Spriedumi, 1973. gada 5. decembris, *SOPAD* (143/73, EU:C:1973:145, 8. punkts); 2002. gada 29. janvāris, *Pokrzeptowicz-Meyer* (C-162/00, EU:C:2002:57, 49. punkts), un 2015. gada 6. oktobris, Komisija/*Andersen* (C-303/13 P, EU:C:2015:647, 49. punkts).

[14] Spriedumi, 1979. gada 16. maijs, *Tomadini* (84/78, EU:C:1979:129, 21. punkts); 2002. gada 29. janvāris, *Pokrzeptowicz-Meyer* (C-162/00, EU:C:2002:57, 55. punkts), un 2015. gada 6. oktobris, Komisija/*Andersen* (C-303/13 P, EU:C:2015:647, 49. punkts).

46. Tomēr ir jāņem vērā arī tas, ka jauna tiesību norma nav piemērojama tiesiskajam statusam, kas radies un galīgi iegūts pirms minētās normas spēkā stāšanās [15]. Gluži pretēji, uz darbībām, kas pabeigtas pirms jauno tiesību aktu stāšanās spēkā, turpina attiekties iepriekšējās tiesību normas [16]. Tā tas ir, piemēram, reģistrētu preču zīmju gadījumā, kuru reģistrāciju nevar apstrīdēt ar vēlākām prasībām [17].

47. Tātad noteicošs ir jautājums par to, vai ražotāja atbildības noteikšana saskaņā ar atkritumu jomu regulējošajām tiesību normām attiecībā uz fotoelementu paneļiem, kurus ražotāji jau ir laiduši tirgū, proti, parasti pārdevuši, izmaina pabeigtās darbības tiesiskās sekas vai tikai nākotnē regulē tādas situācijas sekas, kas radusies iepriekšējo noteikumu spēkā esamības laikā.

48. Izgatavojot paneļus, ražotājiem ir jārēķinās ar to, ka tie kaut kad vēlāk kļūs par atkritumiem. Raugoties no šāda skatpunkta, šķiet, ka ražotāja atbildības noteikšana regulē tikai iepriekš radušās situācijas sekas nākotnē.

49. Šādā izpratnē Tiesa nesen ir novērtējusi atkritumu apsaimniekošanas izmaksu pieaugumu. Runa bija par pēcslēgšanas fāzes pagarināšanu pēc atkritumu poligona slēgšanas, kas radīja izmaksu pieaugumu. Šīs izmaksas bija jāsedz tajā iepriekš apglabāto atkritumu sākotnējiem īpašniekiem; jo pēcslēgšanas fāzes pagarināšana attiecās tikai uz to atkritumu apglabāšanas turpmākajām sekām, par kurām bija atbildīgi atkritumu sākotnējie īpašnieki [18]. Līdzīgi Tiesa vērtēja nākotnes tiesību uz pensiju aprēķinu par nodarbinātības laikposmiem pirms attiecīgās direktīvas [19] pieņemšanas un jauno noteikumu ietekmi uz esošajiem darba līgumiem [20].

50. Tomēr, vienkārši pārnesot minēto judikatūru uz šo lietu, netiktu ņemts vērā fakts, ka brīdī, kad tika noteikta ražotāja atbildība, no atkritumu jomu regulējošo tiesību aktu viedokļa jautājums par ražotāja atbildību par tirgū laistajiem fotoelementu paneļiem jau bija atrisināts un parasti tika galīgi noregulēts starp ražotājiem un lietotājiem noslēgtajos līgumos.

51. Proti, spēkā esošās Atkritumu direktīvas attiecīgi 14. vai 15. pantā ir prasīts, lai dalībvalstis nosaka, kam ir jāsedz atkritumu apsaimniekošanas izmaksas. Ar šo tiesību normu dalībvalstīm tika dota iespēja izvēlēties, vai likt segt atkritumu apsaimniekošanas izmaksas īpašniekam, pie kura izstrādājums ir kļuvis par atkritumiem, ražotājam vai kādai citai personai.

52. Tā kā attiecīgā dalībvalsts jau kopš 2005. gada 13. augusta paredzēja fotoelementu paneļu ražotāja atbildību, Direktīvas 2012/19 13. panta 1. punkts neprasīja nekādas tiesiskās situācijas izmaiņas, un līdz ar to tam praktiski nebija arī atpakaļejoša spēka. Tādēļ šādām dalībvalstīm arī nevar uzlikt par pienākumu grozīt savu tiesisko regulējumu, ja izrādītos, ka 13. panta 1. punkts rada nepieļaujamu atpakaļejošu spēku attiecībā uz fotoelementu paneļiem.

53. Ja attiecīgā dalībvalsts iepriekš būtu noteikusi, ka atbildība par atkritumiem jāuzņemas citām personām, Direktīvas 2012/19 13. panta 1. punkta transponēšana iejauktos esošajās tiesiskajās attiecībās. Tādējādi dalībvalsts atbildību par atkritumiem saskaņā ar Atkritumu direktīvu varēja

[15] Spriedumi, 2010. gada 16. decembris, *Stichting Natuur en Milieu* u.c. (C-266/09, EU:C:2010:779, 32. punkts); 2013. gada 7. novembris, *Gemeinde Altrip* [Altripas pašvaldība] u.c. (C-72/12, EU:C:2013:712, 22. punkts), un 2020. gada 14. maijs, *Azienda Municipale Ambiente* (C-15/19, EU:C:2020:371, 57. punkts).

[16] Spriedums, 2011. gada 27. janvāris, *Flos* (C-168/09, EU:C:2011:29, 51. punkts).

[17] Spriedums, 2019. gada 14. marts, *Textilis* (C-21/18, EU:C:2019:199, 30.–32. punkts).

[18] Spriedums, 2020. gada 14. maijs, *Azienda Municipale Ambiente* (C-15/19, EU:C:2020:371, 58. punkts).

[19] Spriedums, 2018. gada 7. novembris, *O'Brien* (C-432/17, EU:C:2018:879, 35. un 36. punkts).

[20] Spriedumi, 2002. gada 29. janvāris, *Pokrzeptowicz-Meyer* (C-162/00, EU:C:2002:57, 52. punkts), un 2013. gada 12. septembris, *Kuso* (C-614/11, EU:C:2013:544, 31. punkts).

uzlikt īpašniekam, pie kura izstrādājums ir kļuvis par atkritumiem, proti, paneļu pēdējam lietotājam. Šādā gadījumā ražotājam bija jāuzskata, ka tas tiesību aktu izpratnē atbildību par atkritumiem ir nodevis lietotājam kopā ar fotoelementu paneļiem, proti, pats no tās ir atbrīvots.

54. Jāpieņem, ka šāda tiesiskā situācija radīja būtiskas ekonomiskas sekas: fotoelementu paneļu ražotājiem un lietotājiem, vienojoties par cenām, bija jāņem vērā atkritumu jomas tiesību aktos noteiktais atbildības regulējums. Ražotāja atbildības gadījumā jārēķinās ar augstākām fotoelementu paneļu cenām nekā tad, ja atbildība gulstas uz lietotāju, jo ražotājam savos aprēķinos ir jāņem vērā vēlākās likvidēšanas izmaksas.

55. Direktīvas 2012/19 12. panta 3. punkta otrajā daļā tas ir ilustrēts attiecībā uz privātu mājsaimniecību elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumiem. Saskaņā ar to katram ražotājam, tiklīdz izstrādājums tiek laists tirgū, ir jāsniedz galvojums atkritumu apsaimniekošanas finansējuma nodrošināšanai.

56. Tādējādi, ciktāl attiecīgā dalībvalsts sākotnēji ir paredzējusi lietotāju atbildību, vēlāka ražotāja atbildības par tirgū jau laistiem izstrādājumiem noteikšana – atšķirībā no iepriekš minētā pēcslēgšanas pienākumu pagarināšanas gadījuma[21] – neprecizē jau iepriekš pastāvējušus pienākumus. Gluži pretēji, tiek veikta pienākumu un ar tiem saistīto izmaksu vēlāka pārdale starp dažādiem tirgus dalībniekiem. Taču šie tirgus dalībnieki vairs nevar ņemt vērā šo pārdali savās cenās, jo attiecīgie darījumi jau ir noslēgti. Nav arī paredzēta kompensācija par šo papildu slogu, kas uzlikts ražotājiem.

57. No tā izriet, ka ražotāja atbildības noteikšana par tirgū jau laistiem fotoelementu paneļiem iejaucas tiesiskajā statusā, kas radies un galīgi iegūts pirms spēkā stāšanās brīža, vai darbībās, kas ir galīgi pabeigtas pirms spēkā stāšanās brīža, ja vien ražotāja atbildība jau agrāk nebija paredzēta valsts tiesību aktos.

58. Komisija citastarp netieši piekrīt šādam vērtējumam, norādot, ka direktīvas 13. pantu nevar interpretēt tādējādi, ka ar to tiek apstrīdēta to līgumu spēkā esamība, kurus fotoelementu paneļu lietotāji ir noslēguši pirms Direktīvas 2012/19 transponēšanas termiņa beigām saskaņā ar tobrīd spēkā esošajām Čehijas tiesību normām. Ja pastāvētu šāds atpakaļejošs spēks, tas arī radītu pamatu, lai liktu ražotājiem segt likvidēšanas izmaksas, kuras laikā, kad notika vienošanās par to izstrādājumu cenām, vēl bija pircējiem.

b) Nevienlīdzīga attieksme

59. Sākotnēji nosakot Direktīvā 2002/96 ražotāja atbildību par citām elektriskām un elektroniskām iekārtām, pieņemdams Direktīvu 2003/108[22], likumdevējs citastarp nodrošināja, ka ražotājiem atkritumu jomu regulējošo tiesību aktu izpratnē nav jāuzņemas atbildība par komerciālo lietotāju "vēsturiskajām" iekārtām, kas laistas tirgū pirms 2005. gada 13. augusta.

60. Tieši pretēji, dalībvalstīm bija tiesības noteikt, ka atbildība par "vēsturisko" iekārtu atkritumiem to nomaiņas gadījumā ir jāuzņemas tās aizstājošo izstrādājumu ražotājiem vai lietotājiem. Ja atbrīvošanās no šīm iekārtām notiek, tās neaizstājot, izmaksas katrā ziņā ir jāsedz lietotājiem. Šajā ziņā Direktīvas 2003/108 3. apsvērumā ir konstatēts, ka atpakaļpieņemšanas

[21] Skat. šo secinājumu 49. punktu.

[22] Minēta 6. zemsvītras piezīmē.

saistības attiecībā uz agrāk tirgū laistām elektriskajām un elektroniskajām iekārtām rada atpakaļejošas saistības, kuras nebija paredzētas un kuras dažiem ražotājiem var radīt nopietnus ekonomiskus riskus.

61. Tādējādi Direktīva 2003/108 ne tikai izslēdza atpakaļejošo spēku, bet arī noteica aptuveni pusotru gadu ilgu pārejas periodu.

62. Salīdzinājumā ar šiem citu elektrisko un elektronisko iekārtu ražotājiem fotoelementu paneļu ražotāji tādējādi tika nostādīti acīmredzami nelabvēlīgākā situācijā, jo to atbildība par atkritumiem tika noteikta ne vien bez pārejas perioda, bet pat ar atpakaļejošu spēku – no 2005. gada 13. augusta. Tādējādi, kā norāda Vācija un Čehijas Republika, ražotāja atbildības noteikšana attiecībā uz tirgū jau laistiem fotoelementu paneļiem aizskar ne tikai tiesisko drošību un tiesisko paļāvību, bet arī vienlīdzīgas attieksmes principu.

c) Atpakaļejošā spēka pamatojums

63. Izņēmuma kārtā atpakaļejošs spēks var būt pieļaujams, ja to prasa sasniedzamais mērķis un ja ir pienācīgi ņemta vērā ieinteresēto personu tiesiskā paļāvība [23]. Turklāt Tiesa pat daļēji ir pieprasījusi, lai šādu lēmumu pamatojumā tiktu norādīti apstākļi, kas attaisno piemērojamo atpakaļejošo spēku [24].

64. Tā kā šajā lietā regulējuma spēkā stāšanās brīdis nav noteikts pirms direktīvas publicēšanas, šim pamatojumam nav izvirzītas pārmērīgas prasības. Tomēr, ņemot vērā ekonomisko nozīmi, kāda piemīt ražotāja atbildības par tirgū jau laistiem paneļiem noteikšanai, un no tās izrietošo nevienlīdzīgo attieksmi, pamatojumam ir jāpiešķir noteikts svars.

Regulējuma mērķi

65. Direktīvas 2012/19 apsvērumos nav norādīts neviens iemesls, kas prasītu ieviest ražotāja atbildību par tirgū jau laistiem fotoelementu paneļiem.

66. Šajā lietā Vācija pamatoti norāda, ka ražotāja atbildības noteikšana attiecībā uz tirgū jau laistiem izstrādājumiem nav piemērots līdzeklis, lai saskaņā ar Direktīvas 2012/19 12. apsvērumu nodrošinātu tādu elektrisko un elektronisko iekārtu konstruēšanu un ražošanu, kurās pilnā mērā ņem vērā un veicina to remontu, iespējamo modernizēšanu, atkārtotu izmantošanu, demontāžu un pārstrādi. Proti, brīdī, kad tika izgatavoti tirgū jau laistie izstrādājumi, ražotāji vēl nezināja, ka tiem vēlāk būs jāuzņemas atbildība par atkritumu apsaimniekošanu. Tādējādi nepārliecina Padomes arguments, ka ražotāja atbildības noteikšana ar *atpakaļejošu spēku* ir nepieciešama aprites ekonomikas veicināšanai [25].

[23] Spriedumi, 1979. gada 25. janvāris, *Racke* (98/78, EU:C:1979:14, 20. punkts); 1981. gada 12. novembris, *Meridionale Industria Salumi* u.c. (no 212/80 līdz 217/80, EU:C:1981:270, 10. punkts); 1990. gada 13. novembris, *Fédesa* u.c. (C-331/88, EU:C:1990:391, 45. punkts), un 2006. gada 28. novembris, Parlaments/Padome (C-413/04, EU:C:2006:741, 75. punkts).

[24] Spriedums, 1993. gada 1. aprīlis, *Diversinte* un *Iberlacta* (C-260/91 un C-261/91, EU:C:1993:136, 10. punkts). Skat. arī Tiesas priekšsēdētāja rīkojumu, 1984. gada 1. februāris, *Ilford*/Komisija (1/84 R, EU:C:1984:41, 19. punkts); spriedumus, 1991. gada 11. jūlijs, *Crispoltoni* (C-368/89, EU:C:1991:307, 20. punkts), un 2004. gada 29. aprīlis, *Sudholz* (C-17/01, EU:C:2004:242, 36. punkts), kā arī ģenerāladvokāta Ž. Mišo [*J. Mischo*] secinājumus lietās *Crispoltoni* (C-368/89, EU:C:1991:125, 17. punkts) un *Cargill*/Komisija (C-248/89, EU:C:1991:141, 52. punkts).

[25] Līdzīga situācija ir aplūkota spriedumā, 1991. gada 11. jūlijs, *Crispoltoni* (C-368/89, EU:C:1991:307, 18. un 19. punkts).

67. Mainot atbildību par regulējuma spēkā stāšanās brīdī tirgū jau laistajiem izstrādājumiem, netiktu sasniegts arī vienotas ražotāju atbildības mērķis, kas minēts Direktīvas 2012/19 6. apsvērumā, proti, nodrošināt salīdzināmu finanšu slogu. Gluži pretēji, tiktu radītas jaunas sloga atšķirības, jo ražotāji, nosakot savu izstrādājumu cenas, jau bija ņēmuši vērā attiecīgajā dalībvalstī iepriekš pastāvējušo atbildības regulējumu.

68. Arī no Direktīvas 2012/19 izstrādes neizriet norādes par iemesliem, kuru dēļ tika noteikts tieši šāds regulējums, neaprobežojoties ar paneļiem, kas tiks laisti tirgū nākotnē.

69. Komisijas sākotnējā priekšlikumā vēl nebija paredzēts vispār [direktīvas] piemērošanas jomā iekļaut fotoelementu paneļus [26], un pirmajā lasījumā Parlaments nepārprotami noraidīja to iekļaušanu [27]. Arī Padome sākotnēji izrādīja pretestību noteiktām dalībvalstīm [28], taču galu galā savā kopējā nostājā pauda uzskatu, ka izņēmums attiecībā uz fotoelementu paneļiem nav pamatots [29]. To Komisija saprata tādējādi, ka Padome ir ierosinājusi paplašināt direktīvas piemērošanas jomu, attiecinot to arī uz fotoelementu paneļiem, *sākot no tās spēkā stāšanās dienas* [30]. Taču nepastāv atbilstīgi pārejas noteikumi, kas, piemēram, ierobežotu ražotāja atbildību, attiecinot to tikai uz paneļiem, kas laisti tirgū pēc direktīvas stāšanās spēkā.

70. Lai gan likumdošanas procedūras laikā Komisija uzdeva veikt pētījumu par fotoelementu paneļu iekļaušanu direktīvā [31], šajā pētījumā nav aplūkota ražotāja atbildības attiecināšana uz moduļiem, kas regulējuma pieņemšanas brīdī jau ir laisti tirgū.

71. Tāpat Parlaments, Padome un Komisija šajā tiesvedībā nav izklāstījuši pārliecinošus iemeslus ražotāja atbildības atcelšanai.

72. Tie gan apgalvo, ka, tā kā paneļu dzīves cikla ilgums ir 25 gadi, ražotāja atbildība stātos spēkā tikai ar ļoti lielu laika nobīdi. Parlaments šajā sakarā norāda uz nepieciešamību finansēt atkritumu likvidēšanu. Tomēr šis apsvērums nevar attaisnot to, ka ar atpakaļejošu spēku notiek iejaukšanās līgumos, kuru pamatā ir atšķirīgs atbildības sadalījums.

73. Atšķirībā no jau pieminētā pēcslēgšanas pienākumu pagarināšanas gadījuma [32] nav jābaidās arī par to, ka atpakaļejoša spēka nepiemērošana radīs finansējuma trūkumu. Proti, attiecībā uz senākiem paneļiem atbildība par izmaksām balstītos uz valsts tiesību normām, ar kurām ir transponēta Atkritumu direktīva.

74. Arī princips "piesārņotājs maksā", uz kuru atsaucas Komisija, neatspēko iepriekš minēto secinājumu. Tas gan ir taisnība, ka princips "piesārņotājs maksā" var pamatot ražotāju atbildību. Tomēr, kā to pierāda Atkritumu direktīvas 14. pants, tas ļauj iesaistīt arī atkritumu pašreizējos īpašniekus vai atkritumu agrākos īpašniekus, proti, it īpaši lietotājus.

[26] 2008. gada 3. decembra Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumiem (EEIA) (pārstrādāta redakcija) (COM(2008) 810, galīgā redakcija).

[27] Eiropas Parlamenta nostājas, pieņemtas pirmajā lasījumā 2011. gada 3. februārī, lai pieņemtu Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2011/…/ES par elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumiem (EEIA) (pārstrādāta redakcija) (OV 2012, C 182 E, 50. lpp.), 10. apsvērums.

[28] Skat. Padomes 2009. gada 17. novembra dokumentu 16041/09, 2. lpp., un 2009. gada 14. decembra dokumentu 17345/09, 4. lpp.

[29] Padomes Kopējā nostāja pirmajā lasījumā, lai pieņemtu Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvu par elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumiem (EEIA) (pārstrādāta redakcija), kuru Padome pieņēma 2011. gada 19. jūlijā (Padomes dokuments 7906/2/11).

[30] Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam saskaņā ar LESD 294. panta 6. punktu par Padomes nostāju, lai pieņemtu Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvu par elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumiem (EEIA) (COM(2011) 478, galīgā redakcija).

[31] *Bio Intelligence Service, Study on phtovoltaic Panels: Supplementing the Impact Assessment for a Recast of the WEEE Directive (2011).*

[32] Skat. šo secinājumu 49. punktu.

Ieinteresēto personu paļāvība

75. Turklāt nav pienācīgi ņemta vērā arī ieinteresēto personu paļāvība.

76. Tiesības pieprasīt tiesiskās paļāvības aizsardzību ir ikvienai privātpersonai, kas ir situācijā, no kuras izriet, ka Savienības administrācija tai ir radījusi pamatotas cerības. Turpretī uz šī principa neievērošanu nevar atsaukties neviens, kuram administrācija nav sniegusi konkrētus solījumus. Turklāt gadījumā, ja uzmanīgs un saprātīgs saimnieciskās darbības subjekts var paredzēt tāda Savienības pasākuma noteikšanu, kas var ietekmēt tā intereses, tad, ja šis pasākums tiek noteikts, tas nevar atsaukties uz minēto principu [33].

77. Nav gan saskatāms, ka Savienības administrācija būtu sniegusi individuālus solījumus par to, ka nekāda ražotāju atbildība netiks noteikta. Gluži pretēji, Direktīvas 2002/96 13. pantā jau bija paredzēta iespēja iekļaut fotoelementu paneļus tās piemērošanas jomā.

78. Tomēr saistībā ar fotoelementu paneļu tirdzniecību ražotājiem bija pamats paļauties uz valsts tiesību aktos atkritumu jomā paredzēto atbildības regulējumu, kas savukārt kalpo Atkritumu direktīvas transponēšanai. Šis regulējums bija konkrēts solījums, kas balstās uz Savienības norādēm.

79. Nav acīmredzami, ka likumdevējs vispār būtu ņēmis vērā šo paļāvību, nosakot ražotāja atbildību par tirgū jau laistiem fotoelementu paneļiem, nemaz nerunājot par pienācīgu ņemšanu vērā.

80. Tāpat Komisijas izceltais agrākās Direktīvas 2002/96 13. panta regulējums, saskaņā ar kuru Komisija var iekļaut fotoelementu paneļus agrākajā regulējumā, nelika ražotājiem rēķināties ar to, ka ražotāja atbildība var tikt noteikta ar atpakaļejošu spēku. Proti, atpakaļejošam spēkam piemīt fundamentāli citāds raksturs nekā vienkāršai iekļaušanai sistēmā. Tas, ka nav acīmredzamas atpakaļejoša spēka nepieciešamības, apstiprina šo vērtējumu.

d) Līdzīgi noteikumi

81. Iesaistītās iestādes gan brīdina, ka nepieļaujama Direktīvas 2012/19 13. panta atpakaļejošā spēka atzīšana attiecībā uz fotoelementu paneļiem liek apšaubīt arī citus noteikumus par ražotāju atbildību, kas iekļauti atkritumu jomu regulējošajos Savienības tiesību aktos.

82. Tomēr ar šo argumentu nevar tikt apstrīdēts līdzšinējais vērtējums par ražotāja atbildību attiecībā uz fotoelementu paneļiem. Gluži pretēji: ja, kā apgalvots, ir bijuši citi nepieļaujama atpakaļejoša spēka gadījumi, šī reglamentējošā prakse patiešām ir jāapšauba.

83. Turklāt nevar izslēgt, ka citos minētajos gadījumos atpakaļejošu spēku var attaisnot, veicot attiecīgo tiesību aktu specifisku pārbaudi.

[33] Spriedumi, 1987. gada 11. marts, *Van den Bergh en Jurgens* un *Van Dijk Food Products (Lopik)*/EEK (265/85, EU:C:1987:121, 44. punkts); 2004. gada 15. jūlijs, *Di Lenardo* un *Dilexport* (C-37/02 un C-38/02, EU:C:2004:443, 70. punkts), un 2019. gada 3. decembris, Čehijas Republika/Parlaments un Padome (C-482/17, EU:C:2019:1035, 153. punkts).

84. Piemēram, Direktīvā 2000/53/EK par nolietotiem transportlīdzekļiem [34] ir noteikta ražotāju atbildība attiecībā uz nolietotiem transportlīdzekļiem, kuri laisti tirgū ievērojamu laiku pirms direktīvas pieņemšanas. Tomēr šķiet, ka šīs atbildības slogs transportlīdzekļu atlikušās vērtības dēļ ir salīdzinoši ierobežots [35]. Turklāt mehāniskie transportlīdzekļi ir kompleksi izstrādājumi. Tādēļ ir iespējams, ka ražotāju zināšanām par likvidēšanu ir īpaša nozīme.

85. Saistībā ar bateriju un akumulatoru ražotāju atbildību, kas nav diferencēta laika ziņā un kas paredzēta Direktīvas par baterijām [36] 16. panta 1. un 6. punktā, iespējams, var apelēt pie pretējā gadījumā palielināta riska, ka šie bieži salīdzinoši nelielie priekšmeti tiks likvidēti kopā ar pārējiem atkritumiem. Turklāt individuāla pārbaude, lai noskaidrotu datumu, kurā tie ir laisti tirgū, visticamāk, būtu nesamērīga un daudzos gadījumos pat neiespējama.

86. Taču par visiem šiem jautājumiem šajā lietā nav jālemj. Līdz ar to argumentāciju nav vērts turpināt.

3. Starpsecinājumi

87. Līdz ar to ir jāuzskata, ka ražotāja atbildības noteikšanai attiecībā uz tirgū jau laistiem paneļiem, balstoties uz Direktīvas 2012/19 13. panta 1. punktu, trūkst pietiekama pamatojuma un tā tiek veikta, neņemot vērā ieinteresēto personu paļāvību uz tiesisko statusu, kas radies un galīgi iegūts pirms spēkā stāšanās brīža, vai darbībām, kas ir galīgi pabeigtas pirms spēkā stāšanās brīža, ja vien ražotāja atbildība jau agrāk nebija paredzēta valsts tiesību aktos.

88. Izšķirošais brīdis tiesiskā statusa aizsardzības noteikšanai ir direktīvas publicēšanas datums [37], proti, šajā gadījumā 2012. gada 24. jūlijs. Pretēji tam, ko apgalvo Vācijas Federatīvā Republika un Čehijas Republika, šajā ziņā transponēšanas termiņa beigas nav būtiskas, jo no direktīvas publicēšanas brīža uzņēmējiem bija jārēķinās ar to, ka attiecīgā dalībvalsts reglamentēs atbildību par fotoelementu paneļu likvidēšanu saskaņā ar direktīvu.

89. Tādējādi tikai no šī brīža dalībvalstīm bija iespēja un pienākums noteikt ražotāju atbildību par fotoelementu paneļiem saskaņā ar Direktīvas 2012/19 13. panta 1. punktu.

90. Tādēļ Direktīvas 2012/19 13. panta 1. punkts atpakaļejoša spēka aizlieguma principa pārkāpuma dēļ nav spēkā, ciktāl tas prasa noteikt valsts tiesību aktos iepriekš neparedzētu ražotāja atbildību attiecībā uz fotoelementu paneļiem, ko ražotāji ir laiduši tirgū laikposmā no 2005. gada 13. augusta līdz 2012. gada 24. jūlijam.

91. Savukārt dalībvalstīm saskaņā ar šīs direktīvas 13. panta 1. punktu ir jāparedz ražotājiem pienākums segt fotoelementu paneļu savākšanas, apstrādes, reģenerācijas un apglabāšanas videi nekaitīgā veidā izmaksas, ja to lietotāji nav privātas mājsaimniecības un tie ir laisti tirgū pēc Direktīvas 2012/19 publicēšanas 2012. gada 24. jūlijā.

[34] Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva (2000. gada 18. septembris) (OV 2000, L 269, 34. lpp.).

[35] Skat. *Commission Staff Working Document, Evaluation of Directive (EC) 2000/53 of 18 September 2000 on end-of-life vehicles*, SWD(2021) 60 *final*, 2021. gada 15. marts, 57.–59. lpp.

[36] Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2006/66/EK (2006. gada 6. septembris) par baterijām un akumulatoriem, un bateriju un akumulatoru atkritumiem un ar ko atceļ Direktīvu 91/157/EEK (OV 2006, L 266, 1. lpp.).

[37] Spriedums, 2004. gada 29. aprīlis, *Sudholz* (C-17/01, EU:C:2004:242, 35. punkts).

B. Otrais jautājums – valsts tiesību aktu ietekme

92. Otrā jautājuma mērķis ir noskaidrot, kādā mērā dalībvalsts atbildību par zaudējumiem, kas radušies Savienības tiesību pārkāpuma rezultātā, ietekmē tas, ka valsts tiesiskais regulējums, kas ir pretrunā Savienības tiesībām, tika pieņemts pirms direktīvas, no kuras izriet apgalvotais pārkāpums.

93. Šis jautājums tiek uzdots tikai gadījumā, ja Direktīvas 2012/19 13. panta 1. punkts pieprasa ražotāja atbildību par fotoelementu paneļiem, kas laisti tirgū pirms 2013. gada 1. janvāra. No atbildes uz pirmo jautājumu izriet, ka ražotāja atbildība ir jāattiecina vismaz uz fotoelementu paneļiem, kurus ražotāji ir laiduši tirgū kopš 2012. gada 24. jūlija.

94. Pamatlietā ir apšaubāms, ka runa ir par paneļiem, kas laisti tirgū laikposmā no 2012. gada 24. jūlija līdz 2013. gada 1. janvārim. Proti, *Vysočina Wind* nodeva saules elektrostaciju ekspluatācijā jau 2009. gadā. Tomēr pilnībā nevar izslēgt, ka dažus spēkstacijas fotoelementu paneļus uzņēmums ir ieguvis un uzstādījis tikai minētajā laikposmā.

95. Lietā vispirms ir jākonstatē, ka Čehijas tiesiskais regulējums pirmšķietami nav pretrunā Savienības tiesībām, jo tas attiecas uz laikposmu pirms Direktīvas 2012/19 transponēšanas termiņa beigām. Tolaik fotoelementu moduļi vēl bija pakļauti Atkritumu direktīvas 14. panta 1. punktā paredzētajam vispārīgajam regulējumam, kas tika transponēts Čehijas tiesiskajā regulējumā. Direktīvas 14. panta 1. punktā ir skaidri noteikts, ka atkritumu apsaimniekošanas izmaksas sedz sākotnējais atkritumu radītājs vai tābrīža vai agrākais atkritumu īpašnieks. Lai gan ražotāja atbildības noteikšanu regulē minētā 14. panta 2. punkts, runa tomēr ir tikai par iespēju, kuru dalībvalstīm ir atļauts izvēlēties, taču tām nav pienākuma to darīt.

96. Tātad Savienības tiesību pārkāpums maksimāli varētu izrietēt no Direktīvas 2012/19 iepriekšējas iedarbības. Proti, direktīvas transponēšanai paredzētajā termiņā dalībvalstīm, kuras ir tās adresātes, ir jāatturas pieņemt noteikumus, kas varētu būtiski apdraudēt šajā direktīvā paredzētā mērķa sasniegšanu [38].

97. Čehijas tiesiskais regulējums tika publicēts jau 2012. gada 30. maijā, proti, gandrīz divus mēnešus pirms Direktīvas 2012/19 publicēšanas, kas notika 2012. gada 24. jūlijā. Turklāt direktīva šajā datumā vēl nebija spēkā un līdz ar to nevarēja pamatot Čehijas Republikai uzliekamus pienākumus [39].

98. Tomēr šī lieta parāda, ka nepietiek ar Savienības tiesiskā regulējuma mērķu formālu aizsardzību transponēšanas termiņa laikā. Jo Direktīvā 2012/19 ir izteikts Padomes un Parlamenta politiskais kompromiss, kas tika panākts jau 2011. gada 21. decembrī [40]. Tādējādi, pieņemot valsts tiesisko regulējumu, Čehijas Republika jau zināja to, ar kādiem mērķiem tika pieņemts Savienības tiesiskais regulējums, kuram drīz bija jāstājas spēkā. Šā regulējuma apiešana

[38] Spriedumi, 1997. gada 18. decembris, *Inter-Environnement Wallonie* (C-129/96, EU:C:1997:628, 45. punkts); 2012. gada 11. septembris, *Nomarchiaki Aftodioikisi Aitoloakarnanias* u.c. (C-43/10, EU:C:2012:560, 57. punkts), un 2019. gada 13. novembris, *Lietuvos Respublikos Seimo narių grupė* (C-2/18, EU:C:2019:962, 55. punkts).

[39] Skat. spriedumu, 1997. gada 18. decembris, *Inter-Environnement Wallonie* (C-129/96, EU:C:1997:628, 41. punkts).

[40] Eiropas Parlamenta 2012. gada 19. janvāra normatīvās rezolūcijas par Padomes nostāju pirmajā lasījumā, lai pieņemtu Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvu par elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumiem (EEIA) (pārstrādāta redakcija) (07906/2/2011 – C7-0250/2011 – 2008/0241(COD)), 5. ievilkums.

un tā mērķu pakļaušana nopietnam apdraudējumam būtu nesaderīga ar lojalitāti Savienībai. Proti, saskaņā ar LES 4. panta 3. punkta trešo teikumu dalībvalstis atturas no jebkādiem pasākumiem, kuri varētu apdraudēt Savienības mērķu sasniegšanu [41].

99. Tā kā saskaņā ar Čehijas tiesisko regulējumu fotoelementu paneļu likvidēšanas izmaksas vispirms ir jāsedz to lietotājiem, šis tiesiskais regulējums var būtiski apdraudēt Direktīvas 2012/19 13. pantā paredzēto mērķi – noteikt ražotāja atbildību par šiem paneļiem. Jo tādējādi ražotāji tiek pilnībā vai vismaz lielākoties atbrīvoti no attiecīgo paneļu likvidēšanas izmaksām.

100. Līdz ar to tas, ka kāda dalībvalsts pirms direktīvas pieņemšanas paredz ar to nesaderīgu tiesisko regulējumu, kas būtiski apdraud tās mērķus, var pamatot attiecīgās dalībvalsts atbildību par privātpersonām nodarītajiem zaudējumiem. Šāda atbildība izriet no LES 4. panta 3. punktā paredzētā lojalitātes pienākuma pārkāpuma. Tā tas var būt gadījumā, ja regulatīvajā procedūrā iesaistītās Savienības iestādes jau pirms valsts tiesiskā regulējuma pieņemšanas ir politiski vienojušās par jauno Savienības tiesisko regulējumu un dalībvalsts ir zinājusi par šo vienošanos.

101. Tomēr ir jānorāda, ka apsvērumi par fotoelementu paneļu ražotāja atbildības piemērošanu ar atpakaļejošu spēku un lojalitātes pienākumiem, balstoties uz regulatīvās procedūras laikā panākto politisko vienošanos, liek šaubīties par to, vai lojalitātes pienākuma pārkāpums, ko rada Čehijas tiesiskais regulējums, ir kvalificējams kā pietiekami būtisks [42]. To varētu šādi kvalificēt, ja Čehijas Republika būtu acīmredzami un smagi pārkāpusi savas rīcības brīvības robežas [43]. Tomēr nav acīmredzams, ka atpakaļejošā spēka vērtēšanā būtu jāvadās nevis pēc transponēšanas termiņa beigām [44], kā to apgalvo Čehijas valdība, bet gan pēc direktīvas [45] publicēšanas datuma. Turklāt līdz šim nav arī attiecīgas judikatūras, kurā būtu identificēti dalībvalstu lojalitātes pienākumi pirms direktīvas publicēšanas. Taču nav jāpieņem galīgais lēmums par varbūtējā pārkāpuma kvalifikāciju, jo šajā tiesvedībā šāds jautājums netiek uzdots un, iespējams, arī nav vajadzības to aplūkot [46].

V. Secinājumi

102. Tādēļ ierosinu Tiesai spriest šādi:

1) Uz pirmo jautājumu ir jāatbild, ka Direktīvas 2012/19/ES par elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumiem 13. panta 1. punkts liedz dalībvalstīm noteikt pienākumu finansēt tādu fotoelementu paneļu radīto elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumu savākšanu, apstrādi, reģenerāciju un apglabāšanu videi nekaitīgā veidā, kuru lietotāji nav privātās mājsaimniecības un kuri tika laisti tirgū pēc direktīvas publicēšanas 2012. gada 24. jūlijā, nevis to ražotājiem, bet to lietotājiem.

[41] Skat. spriedumus, 1981. gada 5. maijs, Komisija/Apvienotā Karaliste (804/79, EU:C:1981:93, 28. punkts), un 2005. gada 2. jūnijs, Komisija/Luksemburga (C-266/03, EU:C:2005:341).

[42] Skat. spriedumus, 1996. gada 5. marts, *Brasserie du pêcheur* un *Factortame* (C-46/93 un C-48/93, EU:C:1996:79, 51. punkts); 2010. gada 26. janvāris, *Transportes Urbanos y Servicios Generales* (C-118/08, EU:C:2010:39, 30. punkts), un 2021. gada 25. marts, *Balgarska Narodna Banka* (C-501/18, EU:C:2021:249, 113. punkts).

[43] Spriedumi, 1996. gada 5. marts, *Brasserie du pêcheur* un *Factortame* (C-46/93 un C-48/93, EU:C:1996:79, 55. punkts), un 2018. gada 4. oktobris, *Kantarev* (C-571/16, EU:C:2018:807, 105. punkts).

[44] Skat. spriedumu, 2019. gada 15. janvāris, E.B. (C-258/17, EU:C:2019:17, 53. punkts).

[45] Skat. šo secinājumu 88. punktu.

[46] Skat. šo secinājumu 94. punktu.

Savukārt Direktīvas 2012/19 13. panta 1. punkts nav spēkā, ciktāl tas prasa noteikt valsts tiesību aktos iepriekš neparedzētu ražotāja atbildību attiecībā uz fotoelementu paneļiem, ko ražotāji ir laiduši tirgū laikposmā no 2005. gada 13. augusta līdz 2012. gada 24. jūlijam. Tiktāl dalībvalstis var uzlikt maksu segšanas pienākumu lietotājiem.

2) Uz otro jautājumu ir jāatbild – tas, ka kāda dalībvalsts pirms direktīvas pieņemšanas paredz ar to nesaderīgu tiesisko regulējumu, kas būtiski apdraud tās mērķus, var pamatot attiecīgās dalībvalsts atbildību par privātpersonām nodarītajiem zaudējumiem. Šāda atbildība izriet no LES 4. panta 3. punktā paredzētā lojalitātes pienākuma pārkāpuma. Tā iestājas tad, ja regulatīvajā procedūrā iesaistītās Savienības iestādes jau pirms valsts tiesiskā regulējuma pieņemšanas ir politiski vienojušās par jauno Savienības tiesisko regulējumu un dalībvalsts ir zinājusi par šo vienošanos.